

Uppföljningsrapport

Strategi- och åtgärdsprogram för alkohol, narkotika, dopning, tobak och läkemedel

Uppsala län
2017–2021

Bakgrund

Arbetet med att förebygga ohälsa orsakad av ANDT (alkohol, narkotika, dopning och tobak) är en gemensamt angelägen fråga för hela länet och har varit så under många år. Den regionala ANDT strategin lanserades 2017 och utgår från den nationella strategin. Den var anpassad efter Uppsala läns specifika förutsättningar och behov och har därför också lyft fram andra relevanta samverkansdokument samt insatser för att förebygga missbruk och beroende av läkemedel. Därför ingår bokstaven L i Uppsala läns dokument. ANDT-strategin syftar till att vara ett stöd till länets kommuner och andra relevanta aktörer i arbetet.

En god folkhälsa är ett viktigt politiskt mål och en väsentlig del av den regionala utvecklingen. I Uppsala läns utvecklingsstrategi lyfts detta särskilt fram under inriktningen: En region för alla. Regeringen har som mål att ta bort de hälsoskillnader som går att påverka. Det innebär att ett intensifierat arbete med ökad jämlik hälsa inom ANDT-området är viktigt för att nå målet. För perioden 2016–2020 antog riksdagen en nationell ANDT- strategi för arbetet. I enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter, som är en del av svensk lagstiftning, har alla barn rätt att växa upp under trygga förhållanden. Strategin utgör en viktig del i arbetet med att ge barn och ungdomar en god uppväxtmiljö, understödja ett drogfritt liv och fler levnadsår. Perspektiven som ska genomsyra strategin är barnrätt, jämlikhet och jämställdhet. Även i Agenda 2030 och de Globala målen, som syftar till att förverkliga de mänskliga rättigheterna, har mål formulerats om att arbeta för en god hälsa och välbefinnande och att ingen ska lämnas utanför i utvecklingsarbetet.

Det nationella och länets övergripande mål med ANDT-arbetet har varit:

”Ett samhälle fritt från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk.”

Sammanfattat svar av uppföljningens huvudfokus

Här nedan ges en sammanfattning av svaren i denna uppföljningsrapport och förslag på åtgärder. För mer ingående information se resultatdelen längre fram i detta dokument.

1. Om det finns ett mervärde av en regional strategi och handlingsplan.

Svar: En stor majoritet av de svarande anser att någon form av samverkanplan bör finnas. Det framkommer att det behöver bli en bra process för delaktighet i framtagandet och implementeringen. De i strategin nämnda aktörernas åtaganden behöver också tydliggöras.

Förslag: Att Råd för social hållbarhet ska ge samordningsgruppen i uppdrag att ta fram ett förslag på en handlingsplan för Uppsala läns prioriteringar och samverkan för ANDTLS-frågorna¹. Länsstyrelsen föreslås få i uppdrag att samordna uppdraget och i samverkan med övriga aktörer ta fram en plan för processen.

Handlingsplanen ska utgå från den nationella strategin och en särskild regional strategidel ska därför inte denna gång tas fram.

---

¹ S= Problematiskt spel om pengar. Det är ett tillägg i den nya nationella strategin från och med år 2021

2. Om det finns ett mervärde att ha inkluderat läkemedel i dokumentet.

Svar: Alla som har tillfrågats och har svarat är positiva till att läkemedel fortsatt finns med. Frågan behöver konkretiseras och tydliggöras. Det behövs en tydligare riktning i arbetet som utgår från en aktuell problembild.

Förslag: Region Uppsala och Länsstyrelsen i Uppsala län bjuder gemensamt in till en arbetsgrupp för att ta fram ett mer avgränsat förslag om hur läkemedel ska kopplas till ANDTS-arbetet. Detta med utgångspunkt i en aktuell lägesbild och behovsinventering.

3. I vilken grad målsättningar för delmålen har uppnåtts

Svar: Se svar i översikten nedan under rubriken "Översikt måluppfyllelse". Resultaten är olika.

4. I vilken grad målsättningar för de mål som ska genomsyra arbetet har uppnåtts

Svar: Det finns ett uttryckt behov av att även i fortsättningen lyfta målen som handlar om jämställdhet och jämlikhet, barnrätt och livslopp och koppla detta till ANDTL-arbetet. Målet där preparaten ska kopplas till varandra har inte gått att mäta och har inte haft någon större funktion i praktiken.

Förslag: Målen som handlar om jämställdhet och jämlikhet, barnrätt och livslopp ska finnas med om det blir en ny regional handlingsplan. De ska ytterligare integreras, konkretiseras och systematiseras i övriga prioriteringar. Målet med koppling av preparat är viktigt och kan nämnas i dokumentet men behöver inte finnas med som ett särskilt mål.

5. Om det finns goda exempel och utvecklingsområden.

Svar: Se svar i resultatdelen nedan.

Förslag: De framlyfta goda exempel samt utvecklingsområden som har kommit upp tas med som ett underlag i en process för att ta fram en eventuell ny handlingsplan.

6. Hur coronapandemin har påverkat arbetet?

Svar: Pandemin har påverkat förutsättningar och insatser. Det har varit mer fokus på kris- och basverksamhet och mindre på förebyggande insatser. Forskning visar att alkoholkonsumtion kan öka risken för att bli smittad av coronaviruset. De tidigare utsatta målgrupperna har blivit ännu mer utsatta under pandemin. Det finns underlag som visar på att fler riskerar att få diverse sociala problem och en ökad psykisk ohälsa. Det finns en koppling mellan psykisk ohälsa och problem med alkohol- och andra droger. I den nationella nya strategin lyfts även problematiskt spel om pengar fram- och detta folkhälsoproblem har också påverkats. Det behöver följas hur detta påverkar ojämlikheten och ojämställdheten i hälsa på lång sikt

Förslag: Frågan ska följas ytterligare och inkluderas i en process för framtagande av en eventuell ny handlingsplan.

Det regionala framtagandet

Den regionala strategin för alkohol, narkotika, dopning tobak och läkemedel (ANDT-L) lanserades 2017 och omfattade en strategiperiod på fem år (2017–2021). Arbetet leddes av Uppsala läns styrgrupp för ANDTL med länsstyrelsen som samordnande aktör. Nu har denna styrgrupp ersatts av Råd för social hållbarhet. Rådet samlar offentliga aktörer i Uppsala län i syfte att skapa struktur och systematik i länets arbete för social hållbarhet. Styrkan med rådet är flernivåsamverkan.

Läs mer om rådet [här](#).

Förankring och framtagande av strategin genomfördes i huvudsak genom dialoger i olika länsforum med koppling till frågan samt två remissrundor. De olika ansvariga länsaktörerna som har

huvuduppdrag inom mål och områden har själv tagit fram sina målformuleringar och exempel på insatser.

Den förra nationella ANDT- strategin byggde på sex målområden nedbrutet på 16 delmål. Den regionala strategin och planen är framtagen och fördelade på nyckelaktörer i länet såsom kommuner, Region Uppsala, Länsstyrelsen, polisen med flera. I Uppsala län har det funnits fem målområden som har kunnat kopplas till regionala och lokala insatser.

Länets styrgrupp för samverkan om ANDT-L beslutade också att lyfta fram insatser för att *förebygga missbruk och beroende av läkemedel*. Därför ingår bokstaven L i Uppsala läns dokument.

Problematiskt spel om pengar (S) finns på förslag i den nya nationella strategin men har inte funnits med i den regionala strategin 2017–2021. Frågan diskuteras emellertid redan nu i de forum som samverkar i ANDTL-frågorna.

Metod för uppföljning

Denna uppföljningsrapport baseras på sex delar. Uppföljningen har till stor del även varit framåtsyftande. Detta för att ge underlag inför en eventuellt ny handlingsplan.

Uppföljning av:

- 1. Om det finns ett mervärde av en regional strategi och handlingsplan**
- 2. Om det finns ett mervärde att ha inkluderat läkemedel i dokumentet.**
- 3. I vilken grad målsättningar för delmålen i åtgärdsprogrammet har uppnåtts (på lokal och regional nivå)**
- 4. I vilken grad målsättningar för de mål som ska genomsyra arbetet i åtgärdsprogrammet på lokal och regional nivå har uppnåtts**
- 5. Goda exempel och utvecklingsområden**
- 6. Hur coronapandemin har påverkat arbetet?**

Enkät/temaparturmätning:

Aktörer i olika länsnätverk och andra nyckelfunktioner med koppling till det ANDTLS-förebyggande arbetet har tillfrågats. De har fått svara på en enkät med sex frågor.

Tillfrågade länsnätverk och nyckelfunktioner

ANDTLS-förebyggande, Samverkan brottsförebyggande kommun och polis, referensgruppen för missbruk och beroende, Hälsofrämjande sjukvård, Närvårdssamverkan och Tobacco Endgame, nätverk med cannabisambassadörer och nätverken med kommunernas tillsynsansvariga utifrån tobak och alkohollagen samt rökfria miljöer. Uppföljningsfrågan och framtida behov av samverkan har också lyfts av länsstyrelsen på olika länsforum och vid avstämningsmöten med nyckelfunktioner med samordnande uppdrag.

Länsrapporten för ANDT

Resultat har inhämtats från Folkhälsomyndighetens länsrapport om ANDT-förebyggande arbete, tillsyn av alkohol- och tobakslagarna samt rökfria miljöer. Folkhälsomyndighetens ANDT-indikatorslabb har också använts. Det samlar merparten av den statistik som finns kopplat till strategin.

Fördjupning av läkemedel och mål för jämställdhet och jämlikhet

Två mastersstudenter vid institutionen för Folkhälsovetenskap vid Uppsala universitet har gjort två

uppsatser om hur det jämställda och jämlika ANDTL- arbetet har fått genomslag i länets arbete. De har gjort fokusgruppsintervjuer med ett antal nyckelfunktioner i tre kommuner vardera.

Effektutvärdering – nationell nivå

En viktig del i ett förebyggande arbete är att följa utvecklingen av insatser i stort men även effekter på befolkningsnivå. Flera av de framtagna länsmålen har haft en oklar lägesbild vid strategins start. Det är därför svårt att mäta. Majoriteten av målen har inte heller varit sådana att de gått att mäta med resultat på befolkningsnivå. Länsstyrelsen hänvisar till den nationella uppföljning som har sammanställts av Folkhälsomyndigheten och som har inkluderats i den nya ANDTS-strategin.

Läs här: prop-2020-21-132.pdf (regeringen.se)

Övrigt

Folkhälsomyndighetens samlade ANDT-indikatorslabb samt övriga nationella och regionala relevanta rapporter och underlag.

Metodproblem

Tydliga indikatorer för uppföljning togs denna gång inte fram (i jämförelse med föregående strategi) vilket även gjort denna uppföljning svår. Flera mål är svåra att koppla till resultat på effektnivå. Strategins mål har varit högt ställda och enbart ett fåtal har uppnåtts. Flera har utformats som mer visionära mål. Ett utvecklingsområde är att målen i en eventuellt kommande plan behöver bli SMART:a (Specifikt, Mätbart, Accepterat, Realistiskt; Tidsbundet). Detta för att de lättare ska gå att följa upp. I förra strategin togs särskilda mätbara uppföljningsindikatorer fram. Det är att rekommendera för framtida handlingsplan.

Resultat

Citaten och exemplen nedan är tagna från länsrapporten, enkätundersökningen och mastersuppsatserna.

Ett mervärde av en regional strategi och handlingsplan

Strategin har överlag upplevts som ett vägledande verktyg och en gemensam plattform för flera av länets aktörer. I enkätundersökningen menar 98 % att *”det finns ett mervärde av gemensamma mål och prioriteringar för Uppsala läns ANDTLS-arbete”*. Detta för att få stöd i att synliggöra att frågan är viktig men också för att få hjälp att prioritera insatser på olika nivåer. Två återkommande perspektiv är: *”Gemensamma mål gör att vi kan dra nytta av varandras arbete och stärka samverkan och effektivisera resurser”* och *”Vi kan komma längre i arbetet tillsammans!”* En utmaning för samtliga kommuner är att få resurser för preventiva insatser och att få till ett långsiktigt och systematiskt arbete. Det som uppges vara ett problem med samverkansprioriteringar på länsnivå är att: *”Varje kommun har olika förutsättningar, situationer och problem.”*

Det är 62 % som kan uppge om nuvarande Strategi- och åtgärdsprogram för ANDTL i Uppsala län haft något mervärde. Några nämner att det på deras arbetsplats sällan lyfts upp strategier på olika nivåer (lokal, regional eller nationell). De menar också att det ibland saknas en koppling till den egna aktörens roll, mandat och åtagande. *”Det kanske kunde prioriteras tydligare i möten där aktörer som vill åta sig att arbeta utifrån vissa punkter är med och därmed införlivar det i sina egna måldokument.”* *”Arbetet är inte förankrat och prioriterat i Regionplan- och budget”* Det behövs mer delaktighet och mandat menar några och lyfter fram att: *”Rådet för social hållbarhet skulle kunna vara en sådan aktör. Det är viktigt att vi jobbar på liknande sätt som med insatserna.”*

Några ser en konkret användning: *”Vi har haft programmet som utgångspunkt när vi skrivit våra årliga handlingsplaner vilket underlättat både själva utformandet men den har också bidragit till viktiga samarbeten.”* *”En samlande kraft och en tydlighet om vad som vi tillsammans ska fokusera*

på.” ” Strategin är ett stöd i arbetet och underlättar samarbete och betonar vikten av ANDT frågorna i stort.”

Folkhälsomyndighetens länsrapport visar att en minoritet av länets kommuner har ett aktuellt politiskt program som inkluderar ett ANDT-förebyggande arbete.

En sammanfattande slutsats är att gemensamma samverkansmål finns. Strategin har bidragit till att utveckla och skapa struktur för ANDT- arbetet på regional och lokal nivå, men att arbetet kan bli mer enhetligt och inkluderande. Det finns även fler strategier med samverkansprioriteringar som bör kopplas ihop med en ny handlingsplan samt även i det praktiska genomförandet.

Genomförande av insatser, mervärden och om målsättningar har uppnåtts

Läkemedel

Länets styrgrupp för samverkan om ANDT-L har också beslutat att i strategin lyfta fram insatser för att förebygga missbruk och beroende av läkemedel. Därför ingår bokstaven L i Uppsala läns dokument. Läkemedel ska integreras i övriga ANDT-mål där det är adekvat. En bilaga till strategin har tagits fram för att visa på en lägesbild och beskriva problematiken. Då läkemedel var en ny del i strategin skulle särskilda prioriteringar ha behövt kopplas till detta. *”Det vore värdefullt att inte enbart benämna att tillgången till illegala läkemedel ska minska, utan också resonera kring eventuell överförskrivning av läkemedel. Ett problem är när det inte finns en tydlig plan för utfasning av läkemedel.”*

Flera uppger i enkätsvaren att de sett ett mervärde i att inkludera läkemedel men att en bättre lägesbild behövs. *”Det är en självklarhet att det ska kopplas till det övriga ANDTL-arbetet”, ” Strategin har lyft frågan men insatserna behöver konkretiseras mer. Lägesbilden av problematiken skulle behöva utvecklas.”* Det tydligaste behovet som framkom var inom området äldre, alkohol och läkemedel. Ingen har framfört att de inte vill ha kvar frågan i en framtida plan.

De fyra målen som skulle genomsyra arbetet

Uppsala läns styrgrupp har särskilt valt att fyra övergripande mål ska genomsyra alla lokala mål. De skulle ha särskilt beaktats och konkretiserats i en årlig verksamhetsplan. En plan togs aldrig fram då tidigare styrgrupp upplöstes och arbetet skulle tas över av Råd för social hållbarhet. Rådet har behövt tid att forma samverkansformer och övergripande prioriteringar och ANDT-frågan har inte kunnat prioriterats som fördjupningsområde. Detta har gjort att de genomsyrande målen inte tillräckligt tydliggjorts och konkretiserats. Målen har istället sporadiskt integrerats i länsövergripande insatser. *”...Allt bottnar i om man har brist på lägesbilder så att man inte ser längst en individs livslopp, hälsa och att ANDT-arbetet är ojämnt.”* Att det behöver göras lyfts också i uppföljningen tex: *” De övergripande målen behöver brytas ned till mer konkreta och uppnåbara mål.”*

Mål som ska genomsyra länets arbete

1. Jämlikhets- och jämställdhetsperspektivet ska *tydliggöras och genomsyra* ANDT-L-arbetet.
Bedömning: Delvis i linje

2. Barnrättsperspektivet ska tydliggöras och genomsyra ANDT-L-arbetet.
(Barnrättsperspektivet innebär skyldighet att omsätta barnets mänskliga rättigheter i praktiken, inklusive att barnets egen åsikt och upplevelse har framkommit).
Bedömning: Delvis i linje

3. Insatser som är tydligt kopplade till ett preparat ska där det är möjligt även kopplas till övriga insatser inom ANDT-L.

Bedömning: Går ej att bedöma. Förslag: Målet är viktigt men bör skrivas med som en rekommendation kopplad till framtida insatser istället för ett mål.

4. Länets kommuner och landsting ska verka för att det finns insatser i ANDT-L-arbetet längs individers livstid samt från prevention till vård och behandling.

Bedömning: Ej i linje

Ett stärkt barnrättsperspektiv - Goda exempel och utvecklingsområden

Inom detta perspektiv finns det ett aktivt utvecklingsarbete hos merparten hos aktörerna. Det finns många goda exempel. Men barnrättsperspektivet behöver bli mer systematiskt och integrerat i alla beslut, processer och insatser. Det kan exempelvis behöva göras fler barnkonsekvensanalyser och barn behöver få ytterligare kännedom om vilka rättigheter de har även i ANDT-frågan.

I det tidigare (av före detta Regionförbundets styrelse) politiskt framlyfta målet: *”Att alla skolgårdar är rökfria enligt tobakslagen 2 § och all skoltid i Uppsala län är tobaksfri.”* har Hälsoäventyret i Uppsala län har systematiskt involverat unga och inkluderat ett barnrättsperspektiv i det tobaksförebyggande arbetet. Figuren *Figge*, skapad av ungdomar är budbärare för en tobaksfri skoltid och symbol för att påminnas om att arbetet behöver utgå från barn och ungas perspektiv. Från hela länet har ungdomar i olika åldrar och bakgrund under ett par sommarveckor arbetat tillsammans med Hälsoäventyret med flera med att ta fram en modell för hur skolorna själv kan arbeta för att nå målet om en tobaksfri skoltid. Ett målgruppsanpassat kunskapsstöd riktat till skolpersonal, vårdnadshavare och unga skapades och finns att tillgå på webbsidan Figgesresa – Tobaksfri skoltid – Självklart, eller hur! Läs mer [här](#). Nyhetsbrev kopplat till Figges hemsida skickas kontinuerligt ut till alla grund- och gymnasieskolor i länet för att stödja det tobaksförebyggande arbetet och barns rätt till en tobaksfri skola.

Utbildningsmaterialet [”För hälsa mot cannabis”](#) producerat av Hälsoäventyret är baserat på resultaten från fokusgruppsintervjuer med elever och skolpersonal. Materialet är utformat utifrån ungdomarnas tankar, idéer och förslag.

Det jämställda och jämlika ANDTL - Goda exempel och utvecklingsområden

I Uppsala län finns stora skillnader i storlek och förutsättningar för länets kommuner. Detta är något som länsstyrelsen, Region Uppsala och Uppsala universitet i sina länsforum, utvecklingsprojekt och utbildningar har försökt att ta hänsyn till. Det handlar om att sätta de olika kommunernas behov i centrum och utgå i stöd från den nivå de är på och vad de själva efterfrågar. Ibland har kommuner med liknande förutsättningar som finns utanför länet tagits till hjälp. Exempel på länsstyrelsens insatser är forum för samverkan är det för de största kommunerna, kollegial handledning bland de mindre och fördjupningsdagar för lokala ANDT-samordnare då 90 kommuner från åtta län bjuds in.

De två följande exemplen på utvecklingsarbeten kan bli viktiga förutsättning för att nå målet med att alla föräldrar ska tillfrågas om sina ANT-vanor. Länets familjecentraler med stöd av den centrala mödra- och barnhälsovården och länsstyrelsen har påbörjat ett utvecklingsarbete med det jämställda och det jämlika föräldraskapsstödet. Det har tagits fram en plan för genomförande och det är på gång en större utbildningssatsning som har som mål att involvera båda föräldrarna i föräldraskapet. Satsningen utgår från materialet: [En förälder blir till](#). I modellen [Barnsäkert](#) nås för närvarande i hög grad den födande modern men ansvariga för modellen ska se över hur även den andra partnern tydligare kan inkluderas.

Fler goda exempel:

- *”Det finns ett aktivt arbete med ett normkritiskt tänkande i mötet med barn och ungdomar.”*

- *”Vi har ju liksom det normmedvetna, normkritiska tänkandet generellt, inte bara mellan könen. Utan mellan olika grupper och kulturer...”*
- Aktörer och underlag visar i högre grad på könsuppdelad statistik
- I några pågående arbeten synliggörs vilka grupper som är särskilt utsatta i länet, både regionalt och kommunalt. Fler översätter material till olika språk
- *”Sociala kompassen finns nu framtagna för länets alla kommuner för att bättre kunna göra analyser över befolkningens olika behov och förutsättningar.”*

Fler utvecklingsområden:

- *”Det vore bra om man tittar på såväl små som stora kommuners behov och inte utgår ifrån att ett behov som finns i den stora kommunen per automatik också finns i den mindre.”*
- *”I barn och mödrahälsovården är det nästan bara fokus på den födande modern och bara tobak och alkohol.”*
- Enligt länsrapporten har bara hälften av kommunerna ett jämställdhetsperspektiv och ännu färre ett jämlikhetsperspektiv på det ANDT-förebyggande arbetet.
- *”...sen behöver man allt från enskild arbetsgrupp jobba på attitydförändringar inom organisation också. Det är något man behöver arbeta på i alla nivåer tänker jag. Hur vi bedömer remisser och hur vi ser på varandra. Det är kulturer inom alla organisationer som man måste jobba på parallellt med.”*
- *”Det finns fortfarande olika insatser och tillgång till vård beroende på var i länet du bor.”*
- *”...Det är svårt att få den här öppna, enkla slussen in till att få hjälp. Jag anser absolut inte att det är så jämlikt. Utan det beror väldigt mycket på vart man bort och hur lätt kommunerna gör det att söka hjälp.*
- *”Verktyg och material behöver målgruppsanpassas”*
- *Sprutbytet når endast hälften av sin målgrupp som finns bland samhällets mest utsatta. Det finns utvecklingsplaner: Sprutbytet ska starta dels en mobil lågtröskelmottagning så de kan täcka hela länet. Det finns behov även en lågtröskel LARO-mottagning (läkemedels assisterad rehabilitering vid opiatberoende).*
- Det finns för få bostäder för de mest utsatta och för få stödinsatser runt dessa. Detta gäller även för våldsutsatta och hemlösa kvinnor med drogproblematik.

Insatser längs en individs livslopp - Goda exempel och utvecklingsområden

Enkätsvaren visar att det finns skilda åsikter om att det har funnits ett mervärde med att ha en strategi som lyfter fram insatser längs en individs livslopp och i allt från preventiva insatser till vård och behandling. Några har lyft fram att strategin spänner över för många olika delar och att samverkan behöver prioriteras hårdare och omfatta endast ett fåtal huvudprioriteringar. Några anser att vi behöver se till bredden och i länssamverkan lyfta fram insatser längs hela kedjan. *”Vi behöver bli bättre på att integrera ett helhetstänk och se längst en individs livslopp.”* När det handlar om livslopp har många aktörer idag en ensidig prioritering på tonåringar. En del vill hålla fast vid detta och andra ser vinster med insatser längs en individs livslopp. Enligt länsrapporten har endast hälften av kommunerna gjort insatser för profession runt äldre och ännu färre för de yngre barnen.

Länsstyrelsen tillsammans med FoU-socialtjänst och angränsande hälso- och sjukvård gjorde 2019 en inventering av behov av kompetensutveckling för att stärka arbetet med äldres hälsa och välmående kopplat till alkohol samt läkemedel. FoU-S och länsstyrelsen använde sina referensgrupper för behovsinventering. Det framkom att frågan var eftersatt och att det saknades rutiner, kunskaper och erfarenhetsutbyten. Uppsala kommun bidrog även med sina kunskaper och sitt påbörjade

utvecklingsarbete. De är en av få kommuner som har börjat arbeta aktivt med frågan och som har gjort en översyn. Det framkom också att det finns behov av att arbeta mer med riskbruk hos målgruppen samt att kopplingen till läkemedel gav ett mervärde. Det finns idag inget tydligt uppdrag om vidare utvecklingsinsats på länsnivå. Men det har framkommit ett tydligt behov.

Läs även på sidan sju under rubriken: Det jämställda och jämlika ANDT ... i exemplet angående familjecentralernas arbete för de yngsta barnen och deras familjer.

Fler citat om behov av att arbeta med fler målgrupper

- *” Det är ett tydligt fokus i lokala planer och insatser på tonåringar. Övriga delar behöver få mer fokus och det saknas i de lokala och regionala lägesbilderna en tydlig bild av hur stödet och insatserna ser ut -längs en individs livslopp.”*
- *”Det har varit mest fokus på barn, ungdomar och föräldrar. Det har varit mindre fokus på äldre.”*
- *”Äldre, unga vuxna och den arbetande befolkningen behöver också få insatser.”*

Coronapandemins påverkan

Hur folkhälsoarbetet (inklusive ANDT-insatser) har påverkats av covid-19-pandemin och samhällets smittskyddsåtgärder är något som följs på fler håll. Folkhälsan kan också påverkas indirekt. Det kan exempelvis handla om förändringar i psykisk ohälsa och levnadsvanor på grund av smittskyddsåtgärder, men även om att förutsättningarna för hälsa påverkas genom förändrade livsvillkor och levnadsförhållanden. Länsstyrelsen vill hänvisa till de [rapporter](#) som Folkhälsomyndigheten har sammanställt i frågan. I länsrapporten och på de olika länsnätverken har länsstyrelsen fångat upp att det förebyggande arbetet har fått stå tillbaka något då aktörerna har fått fokusera resurser på hanteringen av pandemin. En del aktiviteter har genomförts digitalt på gott och ont.

Översikt måluppfyllelse

Fokus för uppföljningen av genomförande av angivna insatser och i vilken grad målsättningar har uppnåtts, har varit att bedöma i vilken utsträckning arbetet och utvecklingen gått i linje med de målsättningar som angavs 2017 i den del i regionala strategin som heter ”Åtgärdsprogram”.

Utvecklingen i förhållande till ANDT- strategins mål varierar både vad gäller genomförda insatser och uppfyllelse av angivna målsättningar och är därför svår att summera för hela strategiperioden. Som nämnts ovan så har strategins mål varit högt ställda och enbart ett fåtal har uppnåtts. Flera har utformats som mer visionära mål.

ÖVERSIKT		MÅLUPPFYLLELSE		Information om resultat
Läns- och nationellt mål	Delmål	Bedömning av måluppfyllelse	Resultat	
1. Tillgång till alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobak och illegala läkemedel ska minska.	Delmål 1 Kommunernas tillsyn av serverings- och försäljningsställen av alkohol och tobak sker regelbundet och är likvärdig i hela länet.	Delvis i linje	Kommunerna bedriver en aktiv tillsyn av serveringsställen. Tillsynen av detaljhandeln av tobak och folköl behöver ske i högre omfattning i flera kommuner. Länsstyrelsen har vid senaste verksamhetstillsynen (2019/2020) funnit brister/meddelat totalt tre kommuner kritik för att ingen eller för låg tillsyn bedrivits.	

			Länsstyrelsen erbjuder ett forum för länets kommuner för samverkan och kunskap.
	Delmål 2 Samtliga lokaler avsedda för barnomsorg, skolverksamhet eller annan verksamhet för barn eller ungdom samt skolgårdar har getts regelbunden tillsyn över att rökförbudet följs.	Delvis i linje	Fler kommuner bedriver en aktiv tillsyn över dessa miljöer. (Tidigare fanns det kommuner som inte utförde uppdraget) Det läggs fortfarande inte tillräckligt med resurser på området. En rapport från Länsstyrelsen visar att en aktiv tillsyn av förbudet på skolgården har resulterat i att problematiken har flyttats till strax utanför skolgården. Detta talar för att det behövs en stärkt samverkan och lokala beslut om en tobaksfri skoltid. (Läs mer på sidan 13 i denna rapport)
	Delmål 3 Länets serveringsställen för alkohol har utvecklat sin ansvarsfulla alkoholserving.	Inte i linje	Antalet utbildningar i metoden ansvarsfull alkoholserving förefaller ha minskat de senaste åren. Älvkarleby arbetar med metoden och i Uppsala och Enköping arbetar de med liknande metoder. Övriga uppger i länsrapporten att de inte längre arbetar med metoden och en har inte svarat. Kommuner skulle kunna samverka mer med varandra. Det finns en särskild samverkansgrupp mellan Uppsala universitets studentnationer, Enheten för studenthälsa och Uppsala kommun för att anpassa och kvalitetssäkra arbetet. Sedan 2020 erbjuds utbildningen på nationerna även på engelska
	Delmål 4 Länsamverkan för ANDT-L och det brottsförebyggande arbetet är samordnad och stärkt.	I linje	Dessa uppdrag och samverkansstrukturer på lokal och länsnivå är mer tydligt samordnade. Länsstyrelsen bjuder in till ett gemensamt forum för samverkan för de ANDT- och brottsförebyggande frågorna. I den konkreta samverkan kopplas frågorna allt oftare ihop.
	Delmål 5 Det finns ett kvalitativt och strukturerat arbete med de lokala samverkansavtalen mellan kommun och polis.	Delvis i linje	Alla länets kommuner har ett aktivt arbete för att stärka sitt systematiska arbete. Fyra kommuner har kommit långt och resterande har påbörjat ett utvecklingsarbete. Nästan ingen kommun har en samordnande funktion för alla frågor som omfattar hela området. Det finns planer och rutiner som berör delar av frågan men oftast inte en med ett helhetsperspektiv.

		<p>I Råd för social hållbarhet är stärkta lägesbilder för trygghet och brottsförebyggande frågor en prioriterad samverkansaktivitet. Aktiviteten är kopplad till det framlyfta samverkansområdet; Hälsa, trygghet och goda livsvillkor i socioekonomiskt utsatta områden. Läs mer här.</p> <p>På länsnätverken har kommunerna inspirerat varandra att hitta hållbara och resurssparande lösningar. Ett sådant exempel som bland annat Knivsta, Uppsala och Enköpings kommuner arbetar med är regelbundna digitala enkäter för lägesbilder. Flera av de övriga kommunerna är på gång att ta efter arbetet. Några kommuner har påbörjat ett fördjupningsarbete med att göra orsaksanalyser för att komma åt bakomliggande orsaker till problemen. I lägesbildsarbetet har även "öppna drogscener" diskuterats. Ett utvecklingsområde för de flesta är att gå från rykten till fakta. Detta för att bättre kunna stoppa försäljning av narkotika. Endast Östhammars kommun kommer att i ett samarbete med CAN² och länsstyrelsen att göra en fördjupad kartläggning – en så kallad KULA-insats. Även medborgardialoger och medborgarlöften är viktiga underlag i arbetet. I en översyn framkommer det behov av ett mer kunskapsbaserat arbete. Det är viktigt att försöka nå olika grupper av befolkningen. SKR och BRÅ har tagit fram checklistor för arbetet som med fördel kan användas. Läs mer här om stöd för ett hållbart arbete.</p>
	<p>Delmål 6 Det ska finnas strukturer och metoder för att identifiera, förebygga och hantera sociala risker. Arbetet ska ske i samverkan.</p>	<p>Delvis i linje</p> <p>Inledningsvis fanns ett tydligt uppdrag om samverkan mellan socialpreventiva uppdrag och funktioner med uppdrag angående risk- och sårbarhetsanalyser och ansvariga funktioner. Några kommuner som arbetar systematiskt med lägesbildsarbete fångar upp dessa risker. Mer vanligt är att det nu är två parallella lägesbildsarbeten. Det finns behov av</p>

² Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Läs mer [här](#)

			ytterligare samordning och samverkan på läns och kommunal nivå.
	Delmål 7 Länet samverkan för begränsning av tillgänglighet av ANDT-L ska stärkas.	Delvis i linje	<p>Det finns en aktiv och förstärkt tillsyn och samverkan inom länet. (Se sidan nio i denna rapport)</p> <p>Det har funnits en aktiv samverkan kopplat till kommunikationsinsatser för att motverka langning och att vuxna ska bjuda minderåriga på alkohol. Då det lokalt inte i majoriteten av kommunerna finns ansvariga funktioner för detta har denna samverkan och insatser minskat under strategiperioden.</p> <p>En fortsatt stärkt samverkan behövs för att nå målet.</p>
2. Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel, illegala läkemedel och tobak eller debuterar tidigt med alkohol ska successivt minska.	Delmål 1 Länet skolor har stärkt sitt ANDT-L-förebyggande arbete.	Delvis i linje	<p>Alla länets kommuner uppger i länsrapporten att de gör insatser för en trygg skolmiljö och för att stärka elevhälsan. Sex av åtta kommuner har en ANDT-policy för sina grund- och gymnasieskolor och två saknar detta.</p> <p>Många av länets skolor och kommuner har ett aktivt samarbete med Hälsöäventyret och får stöd på olika sätt inom preventiva insatser kopplat till tobak, cannabis och alkohol. Detta i ett sammanhang av hälsa.</p> <p>All elevhälsa har erbjudits och många har utbildat sig i metoden SOTIS- Samtal om tobak i skolan. En undersökning visar att brist på tid gör att många har svårt att hinna arbeta med metoden i praktiken.</p> <p>Länsstyrelsen har i samverkan med bland annat Uppsala universitet/U-fold och polisen erbjudit flera utbildningar i hur viktigt det är att våga ta ett samtal med unga om cannabis och var de tillsammans kan söka kunskap.</p> <p>Skolverket har tagit fram ett nytt kunskapsstöd i ANDT-arbetet. Detta har spridits via nyckelfunktioner och på en konferens. Läs här.</p>

			<p>Skola och socialtjänst i Uppsala kommun har i samarbete tagit fram en ny webbportal för personal som arbetar med unga. De har även tagit fram en film om samverkan och sekretess som har uppskattats och delats i länsnätverket för förebyggande frågor. Läs här</p>
	<p>Delmål 2 Alla skolgårdar är rökfria enligt tobakslagen 2 § och <i>all skoltid</i> i Uppsala län är tobaksfri 4 §.</p>	<p>Delvis i linje</p>	<p>Detta delmål är det mål som antogs av tidigare Regionförbundets styrelse för att stärka hälsan hos unga i länet. Nu är det inte längre en framlyft prioritering. Frågan förväntas ingå i ordinarie verksamhet. I en uppföljning framkommer att frågan redan året efter har börjat få en lägre prioritering.</p> <p>Fler kommuner utövar en aktiv tillsyn av rökfria miljöer. Problemet har till viss del minskat på själva skolgården. Men rökningen har flyttats till utanför skolans område. (Se länk till länsstyrelsens rapport på sidan nio)</p> <p>Detta visar på vikten av att vidga arbetet från rökfria skolgårdar (som det finns stöd för i lagen) till en samverkan för att nå en tobaksfri skoltid. Folkhälsomyndigheten har tagit fram ett nytt kunskapsstöd som har spridits i länet. Flera skolor har fått handledning av Hälsoäventyret och av en av länsstyrelsen anlitat konsult. Hälsoäventyret har ett fortsatt stödjande uppdrag i frågan. De ansvarar för hemsidan figgesresa.se, där ett målgruppsanpassat metodstöd för en tobaksfri skoltid finns. Samtliga skolor i länet har fått stödmaterial.</p>
	<p>Delmål 3 Alla föräldrar har erbjudits föräldrastöd under barnets uppväxt 0-17år.</p>	<p>Inte i linje</p>	<p>Det föräldraskapsstöd som finns i länet når inte alla. Det saknas en översyn över vad som finns och vilka som nås. Ofta finns det inte tillräckligt med stöd i ANDTL-frågorna. Mer metoder och stöd efterfrågas.</p> <p>En undersökning visar att föräldrar med sämre socioekonomiska förutsättningar önskar mer stöd i samtalet med sina barn om tobak. Detta kvarstår att arbeta mer med.</p>

			<p>En del stödmaterial har översatts till andra språk och enkel svenska för att bli tillgängligt för fler.</p> <p>Ofta finns det inte tillräckligt med stöd i ANDTL-frågorna. Mer metoder och stöd efterfrågas.</p>
	<p>Delmål 4</p> <p>- Vuxna förser inte minderåriga med alkohol och har en god förståelse om varför.</p> <p><i>Udermål:</i></p> <p>- Vuxna har en bra dialog med tjejer och killar om riskerna med alkohol och tobak kopplat till deras hälsa.</p> <p>- Samverkansinsatserna för att begränsa tillgängligheten av alkohol för tjejer och killar har stärkts.</p>	Delvis i linje	<p>Majoriteten av föräldrar bjuder inte eller köper inte ut alkohol till minderåriga.</p> <p>Systembolagen följer i hög grad upp åldersgränsen.</p>
	<p>Delmål 5 Vuxna i ungas närhet har en bra dialog med flickor och pojkar om cannabis.</p>	Inte i linje	<p>Utbildningsinsatser och stödmaterial finns. Det är oklart om materialet har nått ut samt om det motsvarar behovet av stöd.</p> <p>I CAN:s undersökning om skolelevers drogvanor har resultaten kraftigt försämrats mellan 1995–2019.</p> <p>Elevernas uppfattning att cannabisanvändning är förenat med stor risk har sjunkit från 92 procent till 58 procent. Det visar på stora behov av kunskapsstöd till vuxenvärlden för att kunna ha dessa samtal.</p>
Målområden	Uppfyllelse av mål		
	<i>Delmål</i>	<i>Bedömning av mål-uppfyllelse</i>	
<p>3. Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska successivt minska.</p>	<p>Delmål 1. Ett hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbete genomsyrar hela hälso- och sjukvården.</p>	Inte i linje	<p>Arbetet med att skapa god hälsa innebär inte enbart att diagnostisera och behandla sjukdom, utan även att bedriva ett hälsofrämjande och förebyggande arbete. För att uppnå målen för framtidens effektiva och nära vård krävs framför allt förnyelse i dagens vårdstruktur. Detta framkommer i en rapport om effektiv och nära vård 2030. Det finns förslag om att alla länets vårdcentraler ska bli Hälsocentraler med ett tydligare hälsofokus. I detta arbete ska levnadsvanor lyftas fram. I Uppsala län</p>

		<p>tillfrågas 18 procent om någon levnadsvana vid besök på vårdcentral. Samtliga patienter över 13 år tillfrågas dessutom om tobaks- och kostvanor i samband med tandvårdsbesök. Enligt hälso- och sjukvårdsbarometern uppger 85 procent av invånarna i länet att de är positiva till att diskutera levnadsvanor med hälso- och sjukvårdspersonal (Hälso- och sjukvårdsbarometern, 2017).</p> <p>Arbetet med levnadsvanor pågår löpande i primärvården men inte i tillräckligt hög grad. Det saknas särskilda satsningar för att nå alla.</p>
<p>Delmål 2. Länets ungdomsmottagningar erbjuder samtal och stöd i ANDT-L-frågorna.</p>	<p>Delvis i linje</p>	<p>Ja, länets ungdomsmottagningar (UM) erbjuder samtal och stöd i ANDT-L. Personalen ska arbeta preventivt och för att tidigt upptäcka, fånga och hänvisa ungdomar som behöver behandling.</p> <p>UMO centralt har tagit fram undervisningsstöd för klassbesök och det har gjorts särskilda utbildnings-satsningar. UM har haft stor omsättning på personal de sista två åren varför nya satsningar behövs. De kommer att utveckla hur mottagningarnas olika professioner arbetar med ämnet: Vilket är deras samlade, gemensamma budskap till ungdomarna? Arbetet kan också bli mer systematiskt.</p>
<p>Delmål 3. Uppsala län har stärkt sin samordning och samverkan kopplat till ANDT-L för unga vuxna.</p>	<p>I linje</p>	<p>Målet är allt för brett. Behov och problembild är otydlig. Endast tre av de åtta kommunerna uppger i länsrapporten att de har en tydlig samverkan för tidig upptäckt i målgruppen unga vuxna.</p> <p>Det finns en handlingsplan för att stärka arbetet. TL HSVO³ (2020-05-29) <i>”beslutar att godkänna underlaget utvecklingsarbete i Uppsala län utifrån SKR:s handlingsplan mot missbruk och beroende för personer mellan 13–29 år. - att respektive huvudman angivna åtgärdsförslag synliggörs inom ramen för det regionala utvecklingsarbetet kring ANDT-L.</i></p>

³ Den regionala ledningsgruppen (RLG) med region- och kommundirektörer ansvarar för att inrätta och styra arbetet inom den regionala tjänsteledningen (TL HSVO)

			<p><i>Åtgärdsförslagen bör integreras i kommande regionala strategi och handlingsplan för ANDT-L.”</i></p> <p>På Uppsala universitet och Enheten för studenthälsa uppger att måluppfyllelsen är god och till stor del uppfylld. De har fokuserat på dessa områden under den här perioden. All behandlande personal har erbjudits utbildning i de studentmetoder som vi arbetar med inom alkoholområdet. Studenterna har erbjudits webbaserad alkohol-intervention med personlig återkoppling. De erbjuder enkla råd om tobak samt om alkohol och riskbruk. Mottagningsansvariga inom alkohol och drogprevention utbildas i samband med mottagningen av nya studenter. De ställer frågor om alkohol, narkotika, tobak/nikotin och spel vid alla nybesök. De har påbörjat arbetet med att sprida kunskap om tidig upptäckt av alkohol- och drogrelaterade problem till andra yrkesgrupper inom universitetet. Ett utvecklingsområde är ett samarbete med HR-avdelningen för att få till ett beslut om en rökfri arbetstid/miljö.</p>
	<p>Delmål 4: Fler gym/ träningsanläggningar och idrottsföreningar i Uppsala län har ett aktivt antidopningsarbete.</p>	Inte i linjen	<p>En nulägesbild saknas. Enstaka gym i länet bedriver ett sporadiskt arbete mot dopning. Ingen kommun har för närvarande ett helhetsarbete som inkluderar systematisk samverkan tex PRODIS.</p> <p>RF-SISU Uppland har i samverkan med några kommuner haft utbildningstillfällen om faror med kosttillskott och kopplat frågan till hälsa och risker med dopning. Många kosttillskott innehåller både dopningklassade, läkemedelsklassade och narkotikaklassade ämnen.</p>
<p>4. Kvinnor och män samt flickor och pojkar med missbruk eller beroende ska utifrån sina</p>	<p>Delmål 1. Samverkan har stärkts i frågan mellan kommunerna och Region Uppsala. <i>Undermål:</i> a) Barn, unga och vuxna som tillhör målgruppen har</p>	Delvis i linje: övergripande	<p>Målet är allt för brett och det saknas en uppdaterad problembild. FoU-S⁴ ska kartlägga vård- och stödinsatser för målgruppen inom kommunerna och regionen i Uppsala län. Kartläggningen ska användas för att identifiera behov och utvecklingsområden.</p>

⁴ FoU-S =Forsknings- och utvecklingsstöd till socialtjänst eller angränsande hälso- och sjukvård.

förutsättningar och behov ha ökad tillgänglighet till vård och stöd av god kvalitet.

med delaktighet och inflytande getts en sammanhängande vård och behandling och tillgång till insatser på rätt nivå.

b) Förutsättningarna har ökat för huvudmännen att följa rekommendationer i gällande nationella riktlinjer.

c) Brukarna är framlyfta som en självklar kunskapskälla. Deras kunskaper ska på ett strukturerat sätt efterfrågas och tas tillvara.

d) Jämställdhet och jämlikhet beaktas systematiskt i genomförande och uppföljning.

a)
Delvis i linje

b)
Delvis i linje

c) Inte i linje

FoU-S har i samverkan med relevanta aktörer tagit fram ett underlag till regionalt och lokalt utvecklingsarbete med utgångspunkt i SKR:s⁵ nationella handlingsplan för 13–29 år (Se ovan - mål tre, i denna rapport, sidan 15)

Undermål:

a) Det finns en [Överenskommelse gällande riskbruk, missbruk och beroende i Uppsala län](#), ViS⁶ (2018) som förtydligar former för samverkan och prioriterade samverkansinsatser. Länet är delvis i linje att uppfylla målet men arbete kvarstår. (Se nedan)

b) FoU-S erbjuder stöd i frågan och har arrangerat ett antal utbildningar, följt upp arbetet och planerat utvecklingsinsatser. Ett exempel är basutbildning för riskbruk, missbruk och beroende som genomfördes i samverkan med Uppsala universitet, CAN och länsstyrelsen. Det nationella vård- och insatsprogrammet för missbruk och beroende har lanserats år 2020. Läs mer [här](#).

c) Brukarmedverkan för målgruppen behöver utvecklas på samtliga nivåer. Det har varit svårt att få representanter vilket är en utmaning. En kartläggning av brukares upplevda möjlighet att påverka sina insatser från kommunerna planeras under året. För att kunna samarbeta med patienter, brukare och anhöriga oavsett huvudman behövs det i länet ett gemensamt verksamhetsstöd. TL HSVO har år 2020 beslutat om [riktlinjer för patient- och brukarmedverkan i Uppsala län](#). Verksamheterna behöver ha tydliga mål, rutiner och uppföljning. Läs mer [här](#). Det lyfts också fram i strategin för närvårdssamverkan i Uppsala län i ett

⁵ Sveriges kommuner och regioner

⁶ ViS = Vård i samverkan

			<p>sammanhang av säker, jämställd, jämlik och tillgänglig vård och omsorg.</p> <p>d) Se resultat under målet om jämställt och jämlikt ANDTL (Sidan sju och åtta i denna rapport)</p>
	<p>Delmål 2 Hemlösa kvinnor och män erbjuds en bostad och stöd för sin ANDT-L-problematik.</p>	Inte i linje	Uppsala och Enköpings kommuner har använt sig av metoden Bostad först . Ett fåtal av denna målgrupp lyckades behålla sin bostad. Det behövs mer samverkan och stöd för att insatsen ska lyckas.
	<p>Delmål 3 Kvinnor och män som injicerar droger och som har en förhöjd risk för smittspridning av infektionssjukdomar erbjuds stöd.</p>	Inte i linje	<p>De kvinnor och män som injicerar droger (av de som fångas upp) får stöd. Sprutbytet öppnade november 2016. Det uppskattade patientunderlaget var 250 personer. I dagsläget är ca 450 patienter inskrivna i sprutbytet. De uppskattar att de når ca 20–50 procent av de som injicerar droger i Uppsala län.</p> <p>Alla som kommer får ta prov för blodsmitta (HIV och Hepatit C). Av de patienter som är inskrivna är nästan alla behandlade och fria från Hepatit C. Sprutbytet erbjuder alla patienter motiverande och rådgivande samtal, samt kontakt med kurator, barnmorska och läkare.</p>
<p>5. Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som dör och skadas på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel, läkemedel eller tobak ska minska.</p>	<p>Delmål 1 Alla blivande och nyblivna mammor och pappor tillfrågas om ANDT-vanor.</p>	Inte i linje	<p>Endast den biologiska modern tillfrågas systematiskt om alkohol- och tobaksvanor. Att nå den andra partnern är ett viktigt utvecklingsområde. Det är även viktigt att inkludera de övriga preparaten. I projektet Barnsäkert har frågan lyfts fram men ännu inte fått genomslag.</p>
	<p>Delmål 2. Familjeperspektivet inom såväl missbruks- och beroendevård som barnavård har ökat.</p>	Delvis i linje	<p>En Baslinjemätning från 2016 saknas delvis. I Uppsala och Enköpings kommuner har den systematiska samverkan stärkts via den så kallade Sofiamodellen. I Enköping har den integrerats i modellen: Samverkan i komplexa ärenden (SIK). Även i Älvkarleby och Håbo kommer lyfts det fram att det finns en nära samverkan mellan vuxen och barnenheterna.</p>

			Länsstyrelsen i Uppsala län, Socialstyrelsen och CAN tog 2020 fram ett kunskapsstöd med filmade inslag med inspiration till metoder och kunskap i frågan. Metoder kommer från forskning och goda exempel från offentlig och idéburen sektor. Materialet sändes uppdelat på tre tillfällen och finns kvar på en webbsida. Stödet finns här .
	Delmål 3 Skolpersonalens förmåga att upptäcka och ge stöd till barn och unga som lever i familjer med missbruk eller beroende har stärkts.	Ej i linje	Metoden och forskningsprojektet Skol-BIM visade på gott resultat och stöden har inte implementerats på länets skolor annat än i enstaka fall. Läs mer här .
	Delmål 4: Våldsproblematiken i ANDT-L-frågan har tydliggjorts och stödet har bättre anpassats för flickor och pojkar samt kvinnor och män.	Ej i linje	Frågan är inte tydliggjord och stödet är inte anpassat. FoU-S har kartlagt verksamheters tillvägagångssätt vid placering i skyddat boende för personer i våldsutsatthet och samtidigt beroende. Läs rapporten här
	Delmål 5 Antalet påverkade förare i trafiken och till sjöss har minskat.	Ej i linje	Samverkansöverrensommelser för metoden SMADIT Samverkan mot alkohol och droger i trafiken har förnyats. Arbetet har till stor del avstannat då polisen inte har haft möjlighet att arbeta med metoden systematiskt. Polisen saknar en väg in och detta har inte kunnat uppnås då individerna i länet främst fångas upp av kommunerna.
6. Övriga viktiga insatsområden	Delmål 1 Fler av länets aktörer har ställt sig bakom initiativet TOBACCO ENDGAME – RÖKFRITT SVERIGE 2025.		Målet har uppnåtts: Fler aktörer har ställt sig bakom Tobacco Endgame sedan 2016. Dessa har varit myndigheter, ideella aktörer och Uppsala, Knivsta, Heby, Håbo kommuner. Det nationella målet är att dagligrökningen ska vara nere under fem procent i alla befolkningsgrupper. Än är Uppsala län inte där. Yrkesföreningar mot tobak och länsstyrelsen startade ett nätverk som stödjer de processer som pågår i det tobakspreventiva arbetet i länet samt inspirerar till mer aktivt arbete och att sprida kunskap. Nätverket har arrangerat lunchseminarium om hållbarhet och tobak. De har varit välbesökta och målgruppen har varit förtroendevalda.

	<p>Delmål 2 Ett ökat deltagande av idéburna organisationer i det förebyggande arbetet.</p>	<p>Det saknas ett tydligt behov och problembild. Länsstyrelsen och Region Uppsala har 2020 startat upp ett särskilt nätverk där förutsättningar och behov för idéburen sektor lyfts fram. Idéburen sektor har i ANDT-frågan inkluderats i nätverk och utbildningar där det har funnits behov eller där de är aktiva parter. Ett exempel är samverkan i länsforumet för att nå målen för Tobacco Endgame 2025 samt i samarbetet för att stärka det familjeorienterade arbetet.</p>
	<p>Delmål 3 Medvetenheten i hela befolkningen om ANDT-L-användningens effekter på hälsan har ökat.</p>	<p>Måluppfyllelse går ej att bedöma men det finns några exempel på insatser:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kommunerna och polisen har på föräldramöten, via föräldrabrev och digitalt fört ut kunskap och stöd - till framförallt föräldrar och andra viktiga vuxna i ungas närhet. - Kommunikationsinsatser till föräldrar och andra vuxna om att inte bjuda eller köpa ut alkohol till minderåriga har genomförts. Läs mer här. - Hälsoäventyret har i samverkan med kommunerna, regionen och länsstyrelsen genomfört kommunikationsinsatser för att nå en Tobaksfri skoltid. Målgrupper har främst varit länets skolpersonal och elever. Även föräldrar och förtroendevalda har fått information. - Folkhälsomyndighetens insats om rökfria miljöer har av flera aktörer lyfts fram tex: Håbo och Enköpings kommuner, Region Uppsala, Upplands idrottsförbund och Upplands lokaltrafik. Läs mer här. - Tobak och alkohol som riskfaktor för cancer. – Läs mer i regionala planen för cancerprevention. - Länsnätverket för Tobacco Endgame har tre år i rad arrangerat välbesökta lunchseminarier för riksdagspolitiker och andra förtroendevalda med tema som tobak och hållbarhetsfrågor. - RF-SISU Uppland har tillsammans med några kommuner genomfört utbildningsinsatser avseende kosttillskott, hälsa och dopning. Fler behöver få kunskapen om hälsoriskerna

		som finns med kosttillskott. Många unga i gymnasieåldern kommer i kontakt med kosttillskott. För att nå ungdomarna planeras en informationsinsats för länets idrottslärare. Syftet är att öka lärarnas kunskaper om dessa risker och att erbjuda stöd.
--	--	--

För det framtida arbetet

Att följa upp ANDT-arbetet på länsnivå utifrån de målsättningar och insatser som länets aktörer gemensamt kommit överens om är viktigt för att se om det finns ett mervärde i samverkan. Allas olika roller och ansvar behöver tydliggöras. Åtgärdsprogrammets har en del för att underlätta arbetet. Då samverkansorganisationen för Råd för social hållbarhet nu hanterar frågorna bör också förankrings- och implementeringsarbetet delvis ligga på denna struktur. Det behövs även en fortsatt samverkan med de relevanta befintliga länsnätverken med uppdrag i sakfrågan.

Det är viktigt att stärka de delar där det finns ett påbörjat länsamarbete och utvecklingsarbete. Möjligen har regionala och nationella aktörer även en viktig roll i att fokusera på de delar idag som det finns behov av att arbeta mer med men som idag saknas i de lokala prioriteringsdokumenten. Detta för att ge kunskap och underlag samt att få upp frågan på agendan.

Förslag till Råd för social hållbarhet

Att Råd för social hållbarhet ska ge samordningsgruppen i uppdrag att ta fram ett förslag på en handlingsplan för Uppsala läns prioriteringar och samverkan för ANDTLS-frågorna. Länsstyrelsen föreslås få i uppdrag att samordna uppdraget och att i samverkan med övriga aktörer ta fram en plan för processen.

Dessa resultat ska också inkluderas i processen:

- Planen ska utgå från den nationella ANDTS-strategin. En särskild regional strategidokument ska därför inte denna gång tas fram. I den nya strategin finns en del nyheter som exempelvis: spel om pengar, barnskyddsmål och att tobaksbegreppet ska omfatta fler nikotinprodukter. En regional plan ska också utgå från övriga viktiga strategier såsom tex Regionala utvecklingsstrategin (RUS) och länsplanen för Agenda 2030 samt rådets samverkansinsats: Att utveckla den lokala och regionala lägesbilden – för en ökad trygghet.
- Om en regional handlingsplan för ANDTLS tas fram så ska målen om jämställdhet och jämlikhet, barnrätt och livslopp finnas med. Dessa ska i högre grad integreras, konkretiseras och systematiseras i övriga prioriteringar.
- Region Uppsala och Länsstyrelsen i Uppsala län bjuder in till en arbetsgrupp för att ta fram ett mer avgränsat förslag om hur läkemedel ska kopplas till ANDTS-arbetet. Detta med utgångspunkt i en aktuell lägesbild och behovsinventering.
- De i rapporten framlyfta goda exemplen samt utvecklingsområden som har kommit upp.
- Hur folkhälsoarbetet (inklusive ANDT-insatser) har påverkats av covid-19-pandemin och samhällets smittskyddsåtgärder är en viktig fråga att ta med i ett underlag för ett framtida arbete. I förlängningen vad kan det betyda för folkhälsa och målet om en god och jämlik hälsa? Hur ser

beredskapen ut i de olika kommunerna i länet? Vilka för- och nackdelar finns med de omställningar som gjordes i kommunerna under 2020?

BESÖK **BÄVERNS GRÄND 17**
RING **010 - 223 30 00**
LÄS **LANSSTYRELSEN.SE/UPPSALA**
MEJLA **UPPSALA@LANSSTYRELSEN.SE**

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN